

Et minne fra gamle dage.

Ved høiesterettsassessor Ole Skatlebøl.

Høiesterettsassessor Skatlebøl.

Et minne fra gamle dage kaller jeg det. Jeg kunde gjerne si mere bestemt, et 50 aars minne, skjönt dette ikke vilde være helt noiaktigt.

Som sorenskriverfullmektig administrerte jeg en åbodsforretning på Gols prestegård i juni 1876, hvilken forretning varte i flere dage. Da vi en morgen kom ut, så vi Ålselven stor og grumset, så vi forstod at der måtte ha vært flom og jordskred længere oppe i dalen. Dette bekreftet sig, idet der den 14. juni var gått et overhendigt regnskyll over en begrenset del av Ål. Rett op for hovedbygden i Ål er der en ganske høi åsstrekning, som styrter på den ene side ned mot den store bygd Øvreål og på den annen side til den lille grend Svarteberg og Nersetlien. En mann, som var på en seter oppe på denne ås, har fortalt mig, at han iakttok mørke skyer, som tilsynelatende beveget sig mot hinanden, og at der, da de støtte sammen, opstod et veldigt regnskyll. Det lignet ikke et regnvær, det fosset ned i strømme. Bekkene svulmet op, og der dannedes nye bekke som strømmet ned over Øvreål og Nedreål til Ålselven og over Svarteberg og Nersetlien til Votna elv.

Jeg kunde her efter hukommelsen gi en utførlig beskrivelse av den skade som blev forvoldt, men jeg finner at beretningen vil vinne i livaktighet ved at jeg ordrett citerer et dokument fra hin tid. Jeg har ikke hat dokumentet til forvaring, men har fundet det i en avis fra hin tid. Hermed henger det således sammen: 6 mann, hvorav de 5 bodde på Nes, tok straks de

fornødne skritt for at komme de skadelidte til hjælp og utstedte et oprop til almenheten.

Parti fra Øvre-Ål, der skredet gikk.

Jeg gjengir opropet ordlydende og med den rettskrivning som da bruktes:

En tung Ulykke har rammet en Del af Befolkningen i Aal i Hallingdal, idet der om Aftenen den 14de Juni over en Del af Dalen gik et voldsomt Regnskyl, der i kortere Tid end 3 Timer bragte Død og Ulykke over den midterste Del af Bygden, — Nedre-Aal med Præstegaarden, Øvre-Aal, Sorteberggaardene og endel Skov og Sætermark. Om Aftenen mellem Kl. 7 og 8 begyndte Regnen at øse ned med usædvanlig Heftighed, — Bækkene svulmede op til rivende Elve, Markerne oversvømmedes, og idet Vandet brod ned over Bergsider og bratte Bakker og Skraaninger, opstod der efterhaanden Jordskred, der væltede ud over Markerne og anrettede stor Ødelæggelse. Sten og Grus ophobedes i umaadelige Dynger, — Jord, Huse og Indbo samt Kreaturer blev revet væk. Paa enkelte Steder har Skreden efterladt Grofter af betydelig Bredder og indtil 40 Fods Dybde. Flere Mennesker var i Livsfare, — 3 omkom. Paa Sorteberg var Øde-

læggelsen størst; Gaardparten Anfingaard blev totalt ødelagt, idet Jord, Huse og Kreaturer blev revet væk, — Konen og 2 Sønner omkom; Manden reddedes som ved et Under, men var selv Øienvidne til, at hans Familie og hans Gods blev revet bort. 3 andre Gaardparter paa Sorteberg feiedes væk. Ogsaa i Nedre-Aal er 2 Gaardparter paa det nærmeste ødelagt; men i Almindelighed var Skaden partiel. Det er i det Hele omtrent 40 Gaardbrugere, der har lidt Tab af Betydenhed paa Jord, Huse, Grøde eller Indbo og Besætning. Paa enkelte Steder vil Skaden med større eller mindre Bekostning kunne udbedres, — paa de fleste Steder er den af saadan Beskaffenhed, at der Intet er at gjøre. Den samlede Skade paa privat Eiendom antages at udgjøre over 20 000 Spd. Skaden paa de offentlige Veie skal efter Amtsingeniørens Udtalelse andrage til flere Tusinde.

Idet vi afgive foranstaaende Beretning om den indtrufne Ulykke, tillader vi os at opfordre medfølende Mennesker, der have Hjerte for Nød og Ulykke, at komme de Skadelidte i Aal til Hjælp. Tabet er tungt og føleligt for dem alle; for enkelte har Ulykken forandret Stillingen fra god til slet, — nogle er bragt Betlerstaven nær. Vi er forvissede om, at en Haandsrækning her vil være paa det rette Sted.

Undertegnede, der alle ere bosatte udenfor det skadelidte Distrikt, ville med Bistand af Mænd, der kjende Stedet og Forholdene, efter omhyggelig Undersøgelse om Enhvers Tab og Trang fordele de Gaver, som maatte indkomme.

Bidragene bedes sendt til undertegnede Sagførere Meidell eller Poppe. I Christiania vil Lister blive udlagt hos D'Hr. Boghandlere Cappelen, Cammermeyer, Jacob Dybwad og Nils Lund.

Næs i Hallingdal den 7de Juli 1876.

F. Meidell,
Sagfører.

O. L. Skattebøl,
Kand. jur.

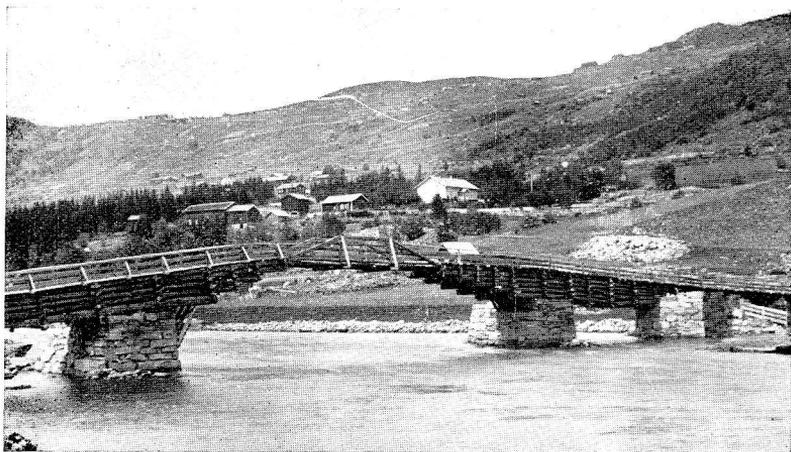
O. K. Rømcke,
Landhandler.

H. Tandberg,
Proprietær.

H. Poppe,
Sagfører.

Olaf Skattebøl,
Kand. theol.

Der innkom bidrag fra alle kanter av landet. Jeg erindrer spesielt, at en mann, som kaldte sig Erik Halling, men som ingen av oss kjente, flere gange sendte summer, som han hadde innsamlet i Oslo, hvor han vistnok var forretningsmann. Antagelig var han oprindelig fra Ål. Videre husker jeg, at den bekjente Søren Jåbæk sendte mig 5 daler. Ialt innkom der omkring 14000 kroner. Skjønt dette var et godt resultat, var summen

Ål gamle private bro

selvfølgelig ganske utilstrekkelig til å erstatte all skade. Det gjaldt således å fordele det innkomne beløp på beste måte; 4 av oss innbytere blev satt til å utføre dette arbeide. Vi søkte herunder bistand av to av bygdens mest ansette menn, ordføreren i Ål Knud Tveito og klokkeren i Ål Knud Bjella. Det var vanskelig å treffe det rette. Den før nevnte plassmann i Anfinlien fikk erstattet det hele tap på eiendommen. Folk som eiet noget, men var mindre velstillet, fikk bidrag i forhold til skadens størrelse, så langt midlerne rakk. De velstående blandt de skadelitte fikk intet.

Som sorenskriverfullmektig administrerte jeg om høsten en avtagsforretning til nedslag i matrikulskylden for de skadelittes eiendommer. Det var opnevnt to sætt skjønsmenn, hvorav endel

var fra Gol. Det var en vidløftig forretning, som varte i flere dage. Mennene befor eiendommene, og retten sattes på gård efter gård. Der blev gitt avtag i skylden dels for bestandig, dels for et tidsrum av ti år. Av den kongelige resolusjon, hvorved nedslaget i skylden blev fastsatt (lovtidenden 1877) sees, at det gjaldt 42 bruk, heri dog innbefattet en del eiendommer, som ikke var bebygget, men bestod av særskilt skyldsatte små jordstykker, setrer eller skogteiger. Enkelte eiendommer har fått avslag i skylden av optil 50 procent. Det sees videre, at skaden på jord har rammet hardest på Svartebergssiden og i Nedre-Ål, mens Prestegården, Sundre og Ulshagen har sluppet lett. Og endelig sees det, at mot vest er regnskyllen ikke gått lenger enn til gården Fly. Det har i det hele vært nokså skarpt begrenset.

Det sier sig sely, at veiene i det herjede distrikt blev sterkt ramponert. Om hovedveien mellem Fly og Guldhagen er intet å berette; der trengtes ingen omlegning, og den blev lett satt istann. Verre var det med bygdeveiene. Veien fra Åls kirke til Øvre-Ål, som gikk rett opover i de stupbratte bakker, var helt ødelagt. På samme måte forholdt det sig med den vei, som på vestsiden av Votna gik fra Guldhagen via Sandelien til Svarteberg, og som var adkomstveien for de store distrikter Leveld og Vass. Ved spørsmålet om, hvad der nu skulde gjøres med disse to veier, opstod der en skarp strid. Ved anlegg av fullstendig nye veier kunde der skaffes nogenlunde tidsmessige kommunikasjoner. Foretok man derimot blott en utbedring av de ødelagte strekninger, vilde man i fremtiden ha de bratte bakker å trekkes med. Omkostningerne spilte her en fremtredende rolle. En omlegning vilde koste mange penger. Da det var bygdeveie kunde kommunen ikke vente hjelp fra stat eller amt. Kommunen måtte bære det hele alene. Ved herredsstyrets behandling av saken seiret den opfatning, at man skulde innskrenke sig til en utbedring, ingen omlegning. I Buskerud hadde man dengang i amtmann Breder en mann som var varmt interessert for sitt distrikt og særlig for kommunikasjo-

nernes utvikling, og som dertil kunde optre med kraft og myndighet, når det syntes ham påkrevet. Han nektet å approbere herredstyrets beslutning og påbød ny behandling. Til det nye møte som herredstyret holdt, innfandt han sig personlig. En mann som var medlem av herredsstyret, har fortalt mig, at da det var blit bekjent, at amtmannen vilde være tilstede, blev der derved nogen agitasjon for å stive op medlemmerne til å „stå amtmannen imot“, og at stemningen var for å fastholde den tidligere beslutning. Men det gikk anderledes, idet herredstyret vedtok anlegg av ny vei til Øvre Ål og ny vei fra Gullhagen gjennom Votndalen på Østsiden av Votna. Foruten at amtman- nens standpunkt hadde de beste grunner for sig, hadde han også trumf i bakhånd. Han kunde med nogenlunde sikkerhet med- dele, at der kunde ventes hjelp fra statens side. Sådant kom også. Efter den ulykke som var overgått Ål, fant regjeringen, at der burde ydes hjelp. Der blev for stortinget fremsatt konge- lig proposisjon om et nokså langsiktig rentefritt lån på, såvidt erindres, 32000 kroner, og det gikk stortinget med på.

Hvis en mann, der nu har anledning til å se det distrikt, som blev herjet ved flommen, gjennomleser det oprop, som hjelpeko- miteen år 1876 utstette vil han kanskje ha inntrykk av, at opropets beskrivelse av skadens art og omfang er for mørk. Jeg nekter ikke for, at jeg, da jeg nu så opropet igjen, selv studset litt. Men her er flere ting å ha i erindring. For det første, at nevnte beskrivelse er forfattet under det umiddelbare inntrykk av ødeleggelsen, da huse var bortrevne, betydelige steinrøiser dannet, grus og stein skjulte den dyrkede mark, og årets avling ødelagt og veiene gjort helt ufarbare. Og for det annet, at der nu er gått henved 50 år efter katastrofen. Menneskelig virksom- hed har utrettet store ting til at ubedre skaden ved at bortskaffe grus og stein, utjevne grøfter, gjenopføre huse og anlegge nye veie. Og endelig må det erindres, at naturen selv eier en vid- underlig evne til å utslette slike spor. Da jeg for nogle år siden en sommerdag besøkte Ål, var det med stor glæde jeg så for

andringen i Nedre-Ål. Vell var megen og god jord ødelagt, men det umiddelbare ytre inntrykk er, at Nedre-Ål nu ser bedre ut enn før. Hertil bidrar noget, at man nu — i motsetning til hvad forholdet var før — lar busker og trær få stå i fred, så små skogholt kan skjule steinrøiser og urer.

I århundredernes, eller la oss si i årtusindernes løp, har der utvilsomt vært mange slike katastrofer i disse egne. Dalsidernes utseende tyder på det. De dype furer øverst i dalsiden og forhøininger („rander“) avvekslende med forsenkninger lenger nede taler i så henseende et tydelig språk.

Hvem kan si, hvad der ligger skjult under de store dynger av jord og stein efter skredene i dalsiderne? Hvem kan peke på hvad der ved skredene er gått tilgrunne av gods og menneskeliv? Hvem kan si, om ikke her eller der en gård, en husmannsplass ligger begravet?

Ingen kan svare på disse spørsmål. Gir man fantasien fritt løp, kan man ane de store omveltninger, men disses art og omfang vil til dagenes ende være innhyllet i mørke.